

O'QITUVCHINING KASBIY KOMPETENTLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH

D.A.Mavlanova, F.M.Sultonova,

¹ Guliston shahar 2-maktab tarix fani o'qituvchisi

**² Guliston shahar 2-maktab o'zbek tili fani o'qituvchisi,
maktab2*gul@gmail.com**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7582737>

Annotatsiya: ilmiy-amaliy izlanishlar tahlili natijasida pedagog kadrlar kasbiy kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish holati o'rganilib, o'qituvchining kasbiy kompetentligi tuzilmasi va mazmunini ishlab chiqdik.

Ta'lim tizimidagi innovatsion o'zgarishlar sharoitida pedagogning kasbiy kompetentligi muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday sharoitda o'qituvchi muvaffaqiyatli va talabchan bo'lishi uchun har qanday o'zgarishlarga tayyor bo'lishi, yangi sharoitlarga tez va samarali moslasha olishi, o'z kasbining ustasi bo'lishga intilishi, bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda yangilab borishi, o'z-o'zini rivojlantirishga harakat qilishi, ayrim noqulayliklarga bag'rikenglik ko'rsatishga tayyor bo'lishi – ya'ni o'z kasbining fidoyisi bo'lishi kerak.

Ijtimoiy amaliyotning ko'rsatishicha, bunday muhim xususiyatlar barcha o'qituvchilarda ham shakllangan, deb ayta olmaymiz. Buning asosiy sabablaridan biri, pedagoglarning aksariyat qismi bugungi kunda tez o'zgarib borayotgan ijtimoiy, iqtisodiy va kasbiy sharoitlarga moslashish jarayonida katta qiyinchiliklarga duch kelayotganliklari, bu o'z navbatida o'qituvchidagi mavjud kasbiy kompetentlikning yetarli emasligi oqibatida shaxsning jiddiy ijtimoiy-psixologik muammolar bilan ro'baro kelishi bilan izohlanadi.

Shuning uchun o'qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirishga yordam beradigan psixologik va pedagogik qo'llab-quvvatlash dasturini ishlab chiqish, sohaga oid chuqur ilmiy – tadqiqot ishlarini tashkil etish juda muhimki, bu o'z navbatida ta'lim sifati va samaradorligini oshishiga va o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari o'rtasida ijobiy munosabatlarning shakllanishiga olib keladi.

Shu bilan bir qatorda, pedagog kadrlarining kasbiy kompetentligi bo'yicha tadqiqotlar olib borgan germaniyalik olimlar G.Lehmann, W.Nieke, S.Blomeke, A.Kopka va S.Brindtlar kompetentlikni zaruriy kasbiy bilim, ko'nikma va kasbiy etika birligi sifatida baholab, uning asosiy komponentlari sifatida ijtimoiy tahlil, pedagogik vaziyatlar diagnostikasi, refleksiya va kasbiy harakatlarni e'tirof etadilar.

Xususan, tadqiqotchilarning fikricha, pedagogning kasbiy kompetentligi uning:

- tegishli fan sohasi va tarbiya borasida maxsus ilmiy-nazariy bilimlarga shuningdek, belgilangan vazifalarni samarali hal eta olish layoqatiga ega bo'lishi;
- maxsus kasbiy etika asosida ta'lim oluvchilarning qiziqishlaridan kelib chiqadigan aniq pedagogik vaziyatlarni samarali yechimini topishi;
- yuqorida keltirilgan kasbiy vazifalarni amalga oshirishdagi har bir pedagogik hatti-harakati uchun har bir shaxs oldidagi mas'uliyat va javobgarlikni his etishi bilan belgilanadi[2].

O'qituvchining kasbiy kompetentlik sifatleri va mazmuni tahlillarimiz davomida, kasbiy kompetentlikni oshirish va rivojlantirish muammolari aksariyat izlanishlarda bo'lajak mutaxassislarni tayyorlash misolida o'rganilganligi, shu bilan birga mazkur tadqiqotlarda ilgari surilgan kompetentsiyalar tuzilmasi va elementlari kelgusidagi kasbiy faoliyat talablari uchun qaratilganligi, amaliyotdagi mutaxassislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish masalalari esa faoliyatning real talablaridan kelib chiqqan holdagi rejalashtirishni talab qilishi aniqlandi. Kompetensiyalar:

Shaxsiy kompetensiya – o'z-o'zini anglash, kasbiy faoliyatda ilmiy va intellektual salohiyati.

Refleksiv kompetensiya – samarali muloqot usullarini amaliy o'zlashtirish, o'quvchilar bilan samimiy muloqot va fidbeyk psixologik ma'lumotlarni idrok etgan holda sog'lom psixologik muhit yaratadi.

Kommunikativ kompetensiya – tadqiqot usullari va uslublariga egalik, ta'limga ijodiy yondashuv, yangi g'oyalarni yaratish va tatbiq etish.

Psixologik kompetensiya – o'z fani bo'yicha kasbiy-pedagogik bilim, ko'nikma va malakaga egalik.

Tadqiqotchilik va kreativlik – ta'lim jarayonida innovatsion muhit yaratish ko'nikmasiga egalik.

AKT kompetensiya – AKT texnologiyasi asoslarini bilish va qo'llay olish.

Innovatsion kompetensiya – o'z-o'zini tahlil qilish va baholash.

Xulosa qilib aytganda, pedagogni innovatsion faoliyatini yo'lga qo'yish obyektiv voqelikni qabul qilishdagi qarashlarini aniqlab beradi. Pedagogni innovatsion faoliyatga tayyorlash muammosi ma'lum maqsadlarga bo'ysunuvchi bir necha o'zaro aloqador va funksional komponentlarni o'z ichiga olgan tizim sifatida ifodalanishi mumkin. O'qituvchining innovatsion tayyorligi uzluksiz ta'lim sharoitida pedagogik innovatikaning to'liq mazmun-mohiyatini egallash bo'yicha uning nazariy, amaliy va psixologik-fiziologik saviyasidir. Bunday tayyorlik

pedagogik tizim natijasi sifatida nazariya va amaliyotning bir butunligini ta'minlash, o'quv ishlariga vijdonan munosabatda bo'lishni tarbiyalash hamda ijodiy faollikni rivojlantirish asosida o'quvchilarda ma'lum fanlar, umumkasbiy faoliyat ko'rinishlari bo'yicha bir butun bilimlar va malakalarni shakllantirishga ko'mak berishi kerak.

References:

1. Muslimov N.A., va boshqalar. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi/ Monografiya. – T.: “Fan va texnologiya” nashriyoti, 2013.
2. Туланова, Д. Ж., & Гуломова, Н. Х. (2018). Технология и условия проведения дидактических игр в процессе преподавания черчения в вузе. In Образование как фактор развития интеллектуально-нравственного потенциала личности и современного общества (pp. 89-93).
3. http://conf.edu.yar.ru/docs/adult/rf411_256.pdf.